

Sri Sharada Peetham, Sringeri
MANUSCRIPT PRESERVATION CENTRE

A/C. NO.	NEW	198	OLD	175
FOLIO	032			

TITLE

1. पंचलक्षणीटीका।
2. आत्मतत्त्ववादः।
3. मंगलवादः।
4. ज्ञानस्वप्रकाशतावादः।

ఆత్మతత్వ
వాదః।

౧

శ్రీగణాధిపతయే నమః। ప్రణమ్య శ్రీపదాంభోజం తు వక్ష్యే సత్తత్వతః॥ ఈశ్వరసాధారణాత్మత్వజాతౌ యుక్తిర్నిగద్యతే॥
ననుకథం జీవేశ్వరసాధారణాత్మత్వజాతిసిద్ధిః। న చ జీవాత్మనిష్ఠాయా ఆత్మత్వజాతేః స్వాత్మవ్యవహారాభావేనేశ్వరే సం-
శయేలింగాత్మత్వాభావే తల్లాఘవేన ఆత్మపదశక్యతావచ్ఛేదకత్వకల్పనాచ్చేశ్వరాత్మసాధారణాత్మత్వజాతిసిద్ధిరితి వా[illegible]
ప్రమాణాభావే న జీవాత్మన్యేవ తత్సాధ్యతాసిద్ధేః। అథ జ్ఞానాదివిశేషగుణానాం సమవాయికారణతావచ్ఛేదకతయాత్ర సిద్ధిః॥
భావకార్యానిత్యసమవాయికారణకత్వనియమాదితి చేన్న। తాదృశనియమాసిద్ధేః। సిద్ధౌ వా జన్యసత్తావచ్ఛిన్నప్రతి
త్వవ్యతిరేకగ్లప్తయాసామాన్యసమవాయికారణతయైవోపపత్తేః। నవ్యజ్ఞానజన్యతావచ్ఛేదకతయా ఆత్మత్వజాతి
సిద్ధిః। అన్యథా ఘటాదావపి సమవాయేన జ్ఞానాపత్తిరితి వాచ్యం। సుషుప్తికాలీనవృత్తిజ్ఞానోత్పత్తివారణాయాత్మమ
౨ నోయోగస్య జాతీయత్వేన సామానాధికరణ్యప్రత్యాసత్త్యా ఆవశ్యకత్వేన తు తద్వ్యావృత్తిస్సైన సమవాయేన జ్ఞానానుత్పా
దాత్। న చ తాదృశవిజాతీయసంయోగస్య మనస్యపి సత్త్వేన తత్ర జ్ఞానాపత్త్యా ఆత్మత్వేన హేతుత్వమావశ్యకమితి వా
చ్యం। విజాతీయసంయోగసంబంధేన మనస్త్వేనై[illegible]హేతుతాయాం। న చ మనసి తాదృశసంయోగే మనస్త్వమనో గ
మనః సంయుక్తమితి తత్ప్రతీతేః। న చ విజాతీయసంయోగసంబంధేన మనస్త్వేన హేతుతా సమవాయేన విజాతీయసంయో
గస్య వ్యతిరిక్తగమనావిరహాన్నతి వాచ్యం। విజాతీయసంయోగస్య సమవాయే[illegible]త్మనస్తదాత్మ్యేన చ హేతుతావ
చ్ఛేదకయోర్విజాతీయసంయోగత్వమనస్త్వయోర్హేతుతాయాం లాఘవాత్। ఏతేన విజాతీయసంయోగేన మనస్త్వేన
[illegible]తాదాత్మ్యత్వేన నవేతి వినిగమనావిరహేణోభయత్ర తద్వృత్తిః। విజాతీయసంయోగేన తాదాత్మ్యేన వాత్మత్వేన హేతుత్వ
[illegible]పి తు యా విజాతీయసంయోగే[illegible]న మనస్త్వేన హేతుతాయాం లాఘవాత్[illegible]త్తరతా విజాతీయసంయో
గేనోత్పత్తేస్సర్వభావే నతత్రాపి జ్ఞానానుత్పాదాపత్తేశ్చ। న చ భాష్యతేనాత్మనిష్ఠే ఉత్పత్తివారణాయ
[illegible]వచ్ఛేదకతయా ఆత్మత్వజాతిసిద్ధిరితి వాచ్యం। ఇత్థం[illegible] ప్రతిబంధకానాం [illegible]
శ్రీగు॥

క్లుప్తత్వనానిత్యత్వసంసారిత్వ । న చ సుఖదుఃఖ [illegible] ... తా ౦ ౧౧
హానం । సుఖదుఃఖ ప్రతిబంధకాదృష్టమూలే [illegible] క్లుప్త [illegible] ... హ్య [illegible] తాద్య
జనకతావచ్ఛేదకత్వం యాత్తద్వ్యక్తిత్వ ప్రాప్తం । భావస్య బన్ధసంస్కారం ప్రత్యక్ష ప్రామాణ్యం న చ సంస్ [illegible] త్వం ప్రతి చ
స్యాత్ జన్యజనకత్వానుసారాయాం ధర్మాధర్మయోః క్లుప్తత్వే అపి నిత్యత్వమాదాయ సిద్ధసాధనత్వాత్ । అథ దేవదత్తశరీర
వృత్తి దకత్వం యాపి నిత్య ద్రవ్యత్వ వ్యాపకత్వ వ్యాప్యత్వాభావాద్ జన్యజనకత్వమిత్యాహ । దేవదత్తసంబంధి ద్రవ్యాణుగతజాత్య
జన్యత్వే నిత్యవిభాగవద్ దేవదత్త దేవతా నిత్యాదావి । ఇత్యాహ తత్ర సజాతీయత్వాభావాదితి । అత్ర కేచిత్ ।।
సుఖజనకతావచ్ఛేదకత్వం దైవతత్త్వం సజాతి సిద్ధిః । సుఖతావచ్ఛిన్నం ప్రతి ధర్మత్వేన హేతుత్వే సంక్లృప్త
ప్రతావత్ప్ర ఉత్పత్తి గుణాధికత్వలక్షణ దోషాత్ తత్త్వమాదాయ జన్యజనకత్వ మేవోపాధి త్వం । నయా యత్ జనకతావచ్ఛేదక
యాతదా త్వేనజనకతాయాం లాఘవాత్ । లాఘవ [illegible] నతాదాత్మ్య జన్యత తాసు ఉత్పత్తి వ్యాప్య కతాయాం
ప్రతియోగి ద్వైధీకరణోక్త దృష్ట ప్రవేశేన । న చాత్ర తావచ్ఛిన్న సుఖ సమవాయాదిత్త తావ సుఖ దుఃఖయోః ధర్మత్వేన జన
కత్వ వాదే వకర్తవ్యమితి వాచ్యం । తత్ర తత్ర జనకతావచ్ఛేదకత్వం యా సిద్ధత్వ తత్త్వ [illegible] త్వం త్వ భావ త్వే నావకర్తవ్య
కల్పనీయమిత్యత్ర దృష్టాంతియమ్ సుఖ తావచ్ఛిన్నం ప్రతి విజాతియయా దృష్టం వేత్తుం । సుఖజనకదృష్టవత్త్వ సం
బంధేనావమే హేతుత్వం వాచ్యం తత్రైవ తావ దకారణా భావే నైవతాదాచిత్ తత్ర ఉత్పన్నినాదాత్ । న చైవమేతాదృశ కారణ కారణ
భావాదివక్షం । తాదాసుఖాసుతావదసంభవే సుఖతావచ్ఛిన్నం ప్రతి తాదాత్మ్యేనాత్ర తత్త్వేనజనకత్వమానాభా
వం । ఘటాది దృష్టసుఖతావచ్ఛిన్నం ప్రతి కారణతాయాం తాదృశకార్యతాభావత్వాత్ ప్రతికారణతావ
జనకత్వ కల్పనాపేక్షయా అత్ర తావచ్ఛిన్నం ప్రతి కారణతాన్యత్ర కార్యత్వ ప్రయోజకత్వ [illegible]

[illegible] వ్యక్తిత్వ [illegible] తావచ్ఛేదక [illegible] తేన [illegible] ద్వ్యశక్తి [illegible]

[illegible] గ్రహణ తావచ్ఛేదక [illegible] ప్రాదేశిక [illegible] తత్త్వధికా తిరోధాన ద్వేష్టా భావ [illegible]

[illegible] వస్తుతత్త్వధర్మ మేఘత్వావచ్ఛిన్న భావ శక్తి ఘటపటాదిశక్తినా తత్త్వ సర్వత్ర తథాపి జాతి కల్పనాపేక్షయా । శక్య

[illegible] తావచ్ఛిన్నభావాదిశక్తి తత్త్వ సత్త్వప్రయోజకత్వేన లాఘవేన సుఖత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ధర్మత్వేన శక్తాకారకార

కాభావ సామాన్యశక్తతయా తాదాత్మ్యేనాత్మత్వేన సజాతీయత్వేన ఘటాభావాత్ । యత్తు ఘటత్వపదశక్యతావచ్ఛేద

కతయా జాతిసిద్ధిః । గగనాదౌ తదభావం విషు పద [illegible] శక్యతావచ్ఛేదకతయా గగనాదిసాధారణావిషుతావచ్ఛ

జాతిసిద్ధావపత్తిరితి వాచ్యం । గగనాదిసాధారణావచ్ఛిన్నత్వ సత్త్వదధితిత్వ [illegible] తత్తయా తత్సామాన్యత్వస్య

రూపత్వేన [illegible] పత్తేరితి వాచ్యం ॥ ఏవం సతి వాయ్వాది పదశక్యతావచ్ఛేదకతయా [illegible] వాదిసాధారణజా

తిసిద్ధావపత్త్యా నాన్యోన్యాశ్రయ [illegible] ప్రసంగాత్ ॥ [illegible] ఘటపదశక్యతావచ్ఛేదకత్వాదిసాధారణ

ప్రవృత్తినిమిత్తత్వాభావకల్పనయా విరోధాభావ సాధారణజాతిసిద్ధిరితి వాచ్యం । అత్రాపి [illegible]

దేహసంభావనాపరమాత్మని తాదృశప్రవృత్తినిమిత్తస్య విరోధాభావే సాధారణత్వేన జాతిసిద్ధి

సంభవాత్ ॥ యద్వా సప్రవృత్తినిమిత్తనిర్ణయస్తు తథా సతి గుణాదయః [illegible] గుణత్వం [illegible] స్తు తదవ

చ్ఛిన్నత్వాదిభోగ రూపాది నామపి పదాదిప్రవృత్తినిమిత్తతాపత్తేః । తథాత్వే లక్షణాయాస్త ప్రతిపా

దకత్వం ప్రవృత్తినిమిత్తనిర్ణయస్తు లాఘవాదితి తత్ర మానాభావాత్ । తథా చ విరోధాభావే విశేష

తావచ్ఛేదకతయా సాధారణత్వేన జాతిసిద్ధౌ భావకమితి భావ తదా [illegible] అతిప్రసంగ

త్వాత్ తత్త్వసుఖత్వాకారప్రతీతివిషయతావచ్ఛేదకతయా ఆత్మత్వజాతిసిద్ధిరితి తత్త్వప్రకాశం ॥ నానాఘటాది [illegible] పత్తేః ।

అనిరూపాస్తు ॥ శక్యతావచ్ఛేదకతయాపి జాతిసిద్ధిః పరం తు తత్సామాన్యమతః [illegible] జాతి ప్రాధాన్య [illegible]

ఆత్మత్వ
బాధః।

నాసిద్ధస్య విశేష్యతావచ్ఛేదకత్వం। తథాచ నానాద్రవ్యానేకద్రవ్యం। సిద్ధాన్త్యవాదిసాధారణాజ్జాతేః ప్రకారాంతరేణ
తావత్త్వస్య తత్తత్సుఖసమవాయికారణతావచ్ఛేదకమాత్మత్వేన జీవాత్మని సిద్ధస్యాత్మత్వవ్యాప్యజాతివిశేషస్య
శ్యతావచ్ఛేదకతాపన్నిత్యాత్మనిజీవేశ్వరసాధారణాత్మత్వజాతిసిద్ధ్యాబాధకాభావాత్। న చ తథాపి నిత్యత్వసన్నస్యవరూ
త్వేన ఫలావచ్ఛిన్నం వ్యాప్తిర్నియమభంగాపత్తిరితి వాచ్యం। అదృష్టస్య సమవాయికారణతావచ్ఛేదకాభావాదేవ తాదృశకాభావస్య
ష్టత్వేన తాదృశనియమమేవ నాస్త్యభావాత్। నవజన్యత్వస్యాపి ప్రత్యక్షస్య సమవాయికారణతావచ్ఛేదకత్వమితి వాచ్యం। ప్రత్యక్షత్వావచ్ఛిన్న
వత్త్వరూపోపాధిరేవ జన్యతాసంబంధసవశేషు నియత యతా ప్రత్యక్షస్య సత్త్వరభావాత్। అత ఏవాత్మత్వం తాజన్యత్వవ్యవృత్త్యా
మేనాత్మకారణత్వేన సంభవతి సతి తత్తాదృశకారణరూపేణాత్మకారణతావచ్ఛిన్నత్వప్రభావాత్। అతఏవాత్మత్వం తాజన్య(?) తావృత్త్యా
త్తి। తదపర్యజ్ఞానవిజయంభితం। పూర్వోక్తయుక్త్యాదిశాసనాజన్యతావచ్ఛేదకతయా జన్యాత్మక... స్యాపి ఆత్మత్వస్య విని
ష్టావృత్తస్య జాతిసాధకప్రకారాంతరాసిద్ధత్వేనాత్మపదశక్యతావచ్ఛేదకతావసంభవాత్। అపరేతు నష్టే వపూర్వదేశ
సంయోగే ఉత్తరదేశసంయోగోత్పత్త్యా ఉత్తరదేశసంయోగతావచ్ఛిన్నం ప్రతి పూర్వదేశసంయోగత్వేన ప్రతిబంధకత్వ
మావశ్యకం వాచ్యం। తత్ర చ పూర్వదేశత్వం మోత్తరదేశత్వం చ ఉత్తరదేశనిష్ఠజన్యపుంజాదిరూపపూర్వదేశసం
[redacted] యుక్తస్యైవ మోత్తరదేశసంయోగోదయేన సర్వవ్యభిచారాపత్తేః। సమవాయికారణతావచ్ఛేదకత్వప్రత్యాసత్త్యా
తావన్నదోషణేతి వాచ్యం। స్తిమితవస్త్రే దోషత్వవిశిష్టతజ్జలాదిసంయోగే భూతలాదిసంయోగోత్పత్తేరయం సర్వ
ని[illegible]చారాపత్తేః। దృష్టం హి వస్త్రే సత్త్వపిహితాదిసంయోగేన తస్యాం సత్త్వపావనం పృథివీసంయోగే ఆత్మ
భూతసంయోగాద్యారోధితయుక్త్యా నాశకలాపాలంబనగ్గగనాదిసంయోగేనోత్పాదితయుక్తసత్త్వవ్యభిచారతా
తి। న చాత్ర వచ్ఛేదకతాపి తత్సామానాధికరణ్యసంబంధేన సత్త్వే యతావిరహవిశిష్టపూర్వదేశసంయోగ ఏవ ప్రత్యక్ష
తః। స్తిమితవస్త్రే జలాదిసంయోగః। వృష్టి ... తి[illegible]ని ... ప్రత్యక్ష
తి వాచ్యం। కారణాభావాత్। తాదృశాత్మత్వసిద్ధి ... స్తత్వమ్
తి...

ఆత్మతత్వ
వాదః।

2 ఏవంచ తత్ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకోటిప్రవిష్టత్వేన తేన ఆత్మత్వజాతిసిద్ధిస్స్యాత్ వినిగమనావిరహాత్ [illegible] శవరనాథ [illegible]
రుపి। న చ జ్ఞానవత్సంయోగవత్త్వేనైవ తత్ప్రతిబంధకత్వమితి వాచ్యం। అసంయుక్తజ్ఞానానామవచ్ఛేదకత్వప్రసంగాత్ [illegible]
ప్యాత్మ [illegible] సంయోగస్యాత్మసంయోగత్వేన ప్రతిబంధకత్వకల్పనే అవచ్ఛేదకగౌరవాత్ ఆత్మసమవేతత్వసంయోగత్వ [illegible]
షవిశేషణాభావే వినిగమనావిరహాచ్చ సంయోగనిష్ఠజాతివిశేషవత్ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకమితి నాత్మత్వజాతిసిద్ధి [illegible]
రితి వాచ్యం। తుయోరపి సంయోగసంబంధేన తత్త్వేనైవ ప్రతిబంధకత్వకల్పనే గౌరవాన్నవకాశాత్। న చ తద్వాపి గగనాదిశబ్దా
దవినిగమనావిరహాదితి వాచ్యం। గగనత్వాదేరుపాధితయా ఆత్మత్వస్య జాతితయా లాఘవాత్ తస్యైవ వినిగమకత్వా
త్॥ గగనాదీనామాకాశపర్యాయత్వేన ప్రతిపన్నత్వ [illegible] శక్తః సంబంధాభావాచ్చ। తదపి న సమంజసం। తథాహి యత్ర
పటస్య [illegible] వచ్ఛేదకశరీరావచ్ఛేదేనైవాత్మసంయోగాజ్జనితః తతో గుర్వవచ్ఛేదకశరీరాంతరా
దాత్మవిభాగస్తతో ఆత్మసంయోగనాశః తతో అవచ్ఛేదకపటసమాత్రదేశసంయోగస్తత్రావచ్ఛేదకసంయో
గోత్పత్తిసమయేయమూలావచ్ఛేదకవృక్షాదిసంయోగసత్వేపి మూలావచ్ఛేదకాత్రదేశసంయోగోత్పత్తి
ప్రసంగాత్। అగ్రావచ్ఛేదేనాత్రరసంయోగాసత్వే దేహాత్మసంయోగాభావసహావ [illegible] శ్యాపత్తేః। వృ
క్షాదిసంయోగసత్వేపి ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వానవకాశాత్ అదోరాపవర్శికత్వాపాదాత్మసంయోగత్వేనప్రతి
బంధకత్వసిద్ధైతత్తావచ్ఛేదకశరీరేసంయోగస్యేవావ్యాపకసామాన్యదోషః। నహానైకసంయోగవ్యక్తికల్పనాయాం
[illegible] నమితి వాచ్యం। ఫలముఖగౌరవస్యాదోషత్వాదితి చేన్న। వ్యక్తికల్పనాస్థితఫలముఖగౌరవస్యాపి దోష
[illegible] మానైక్యేరంగీకారాత్। అన్యథా లాఘవానాకతావచ్ఛిన్నప్రతిసత్వేనహేతుత్వకల్పనేనపదాభావమా
[illegible] నిఖిలవతాం। ప్రామిణానాం దోషవానామనంతాపత్తేః। సతస్తె అనంతవ్యక్తికల్పనాం [illegible]
[illegible] సంవా [illegible] మాదాజా [illegible] నాంతరసన్నదృష్టసవిచారావేనఅదుష్టత్వాత్ [illegible]
[illegible] ఏవ [illegible] సమాప్తిరీతి [illegible] వరక్షితః [illegible]

[illegible] సాపరాత్మేన గురుణా ప్రేరితేన ప్రాప్తేః [illegible] సంయోగస్య ప్రతిబంధకత్వం న తాదాత్మ్యత్వ [illegible]
గత్వేన తిష్ఠేతాదృశశయుక్తాత్మత్వజాతిసిద్ధి [illegible] త్రాచ్యతే ద్రవ్యాత్మత్వ [illegible] దికం ప్రతిబంధకం [illegible]
గా [illegible] త్మమానసంప్రతిసంనికర్షవిధయా ఆత్మమనసోః సంయోగో విజ్ఞాతీయసంయోగత్వేన హేతుః —
ఇతి సమర్థితం। అత్ర శరీరతావచ్ఛేదకతయా ప్రవిష్టాత్మత్వసర్వజ్ఞానవత్వవదూపత్వవత్వం తజ్జ్ఞానానాం అవచ్ఛేదక
త్వేన సిద్ధాంత్వాదికమాదాయ విశిష్టానాం చ గౌరవమితి ఆత్మత్వజాతిమనుస్మృత్య [illegible] తావదాత్మత్వా
వచ్ఛిన్నవిషయతాశాలిమా [illegible] నసత్వమేవ మనః సంయోగకార్యతావచ్ఛేదకం వాచ్యం। ఏవం ద్రవ్యవిష
యతాశాలిమానసత్వమేవ కార్యతావ [illegible] చ్ఛేదకం ముక్తత్వేతి వాచ్యం। ఘటవద్భూతలమిత్యాదిప్రత్యక్షే మా
నసత్వద్రవ్యవిషయతాశాలిత్వే మనః సంయోగస్య ఘటాదావపి సత్వే వ్యభిచారాపత్తేః ద్రవ్యతా
త్వవిషయతాశాలిమానసత్వస్య కారణతావచ్ఛేదకత్వోపపత్తౌ నోక్తదోషావకాశః సంభవేదిమామా
సనిరూపితత్వావిశేషవిషయతాయాః ప్రత్యాసంత్త్యై [illegible] స్త్వత్వయా ఏతద్ గుణాదేః అవిషయత్వే ప్రేచ్ఛి
న్నేతి త్రిత్వాదికవిషయతాశాలిమానసత్వమేవ మనసోత్మత్వావచ్ఛిన్నవిషయతాశాలిమానసత్వస్యైవ
వతార్యతావచ్ఛేదకత్వమురీకృతమితి తత్ర కార్యతావచ్ఛేదకతయా ప్రవిష్టత్వయా ఆత్మత్వజాతిసిద్ధిః।
తస్మాన్నః శరీరసాధారణ్యాపి మహత్త్వావచ్ఛేదకత్వాత్ సర్వముక్తిజనకత్వేన తత్సర్వమానసానస్వసత్వస్య
భావితత్వయా తత్సాధ్యపి సంగ్రాహ్యాన్తర్భావేన శరీరసాక్షాత్కారసర్వముక్తిజనకత్వపర్యాప్తాభావః।
వేదాపామేతం పురుషం మహాన్తం ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాదిత్యాదినా ఈశ్వరాత్మనము ప్ర
మత్ప్రవృత్తాయాః తమేవం విదిత్వాతిమృత్యుమేతి నాన్యః పంథా విద్యతే యనాయేతి శ్రుతేరేవ తత్
త్రమానసత్వాత్। జీవాత్మనీతరభిన్నత్వజ్ఞానం తు అహం శరీరాద్భిన్న ఇతి విశిష్టజ్ఞానజన్యవా

సం[illegible]నాశ ఏవ [illegible] ఉపపద్యతే విశేషావిధిజ్ఞానస్య విపరీతసంస్కారనాశకతాయాః సుప్త తావత్ [illegible] చ
ముక్తిహేతుత్వేన నాశకత్వస్య శ్రవణజ్ఞానస్యేవ తత్సాక్షాత్కారత్వేన సత్తైవ ప్రతివాచ్యం॥ తథా సత్యేతత్త్రితయే శ్రవణాదౌ
నాభావప్రసంగాపత్తేః ఉపదర్శితజ్ఞానస్యేవ తత్సాక్షాత్కారత్వేన తత్త్వసుఘటః శరీరాదిభేదాభిన్నత్వాదిజ్ఞానస్య
ఘటః శరీరాదయభిన్నత్వాదిసంస్కారనాశకత్వేన కల్పనీయం బాధవిశేషధర్మితావచ్ఛేదకవిశేషాణి నివేశ్య
స్వప్రతియోగికసంస్కారీయశరీరాదినిష్ఠప్రకారతానిరూపితప్రతియోగితవనిష్ఠసాంసర్గికవిషయతా
నిరూపితభేదనిష్ఠప్రకారతానిరూపితప్రతియోగితవయఃసాంసర్గికవిషయతానిరూపితఅభావనిష్ఠ
ప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావిశేష్యసాంసర్గికవిషయతానిరూపితవిశేషతావచ్ఛేదకతాసంబం
ధేన సంస్కారనాశకతావచ్ఛిన్నం ప్రతి స్వ యశరీరాదినిష్ఠప్రకారతానిరూపితప్రతియోగితవనిష్ఠసాంసర్గిక
విషయతానిరూపితభేదనిష్ఠప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావిశేష్యసాంసర్గికవిషయతానిరూపి
తవిశేషతావచ్ఛేదకతాసంబంధేన జ్ఞానత్వేన కారణత్వకల్పనైవ నివారకమేవం శరీరాదయభిన్నత్వాదిసం
స్కారనాశే అపాం శరీరాదిభిన్నత్వాదిజ్ఞానస్య కారణతావత్త్వకల్పనాత్॥ న చైవ ముక్తిహేతుత్వ తత్త్వస్యైవాస్త్వ
అవశ్యకతావదితి వాచ్యం॥ తథాపి తాదృశతత్త్వైకవరసాక్షాత్కారస్యైవ ముక్తిహేతుత్వప్రతిపాదకాత్॥ అత్రేదం
తి॥ స్వవాదాదరణానర్హత్వాత్ [illegible] విచ్ఛిన్నం ప్రతియో
నానాం నామ్నా [illegible] తే [illegible] వచ్ఛిన్నసాధనం వదతి దేవ [illegible]
తిమతేయా [illegible] తపః కామాయ పతిః ప్రియో భవత్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి
[illegible] భవతి ఆరే సర్వస్య కామాయ సర్వం ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతీత్యనంతరం
[illegible] ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః [illegible] ఆత్మా [illegible]

[illegible] తస్య వతే [illegible] తితి రాం తుక్కా వతాం [illegible] భావతే షం దేవ షాదా సాం [illegible] యో దర్శనం ర నవం [illegible]
యత్నేన యాక తతః సిద్ధం సావత్వాన [illegible] వాచ్య శ్రష్ట [illegible] తత్త్వేన మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్య
[illegible] శ్రుతి ప్రతిపత్తి చతుష్టం విధాయ [illegible] తవ [illegible] తత్వనేన సావత్వం సాక్షాత్కారస్య ముక్తిహేతుత్వ ప్రతిపా-
ద[illegible] సాక్షాత్కార ఏవ ముక్తిహేతుః। ఏతావతా [illegible] తవ సర్వసావత్వం విషయే శ్రవణాది చతుష్టయమపి తద్దర్శనః
అప్రుత తత్వం అప్రుత తత్వసాధనం సాక్షాత్కారం పరంయా యథా యోగం మోక్షసాధనమితి యావత్ [illegible] భావనాత్
తదా యత్రా [illegible] యోగ [illegible] దర్శనసాధనం [illegible] ఉత్పత్తేః। అత్ర దర్శనస్య ప్రధానస్యాపి [illegible]
ఇత్యత్ర సర్వ ప్రథమ ముక్త్వా తస్య చ నిదిధ్యాసితవ్య ఇత్యనంతరం శ్రవణమననయోః [illegible] నిదిధ్యాసనరూపాత్ సాక్షా-
త్కారేవన తన్న తస్య దర్శనః। పారత్రమూఢ ధర్మత్రయం సర్వబలవత్తాయత। అత ఏ [illegible] తేత్రం [illegible] తి యోగాం ప[illegible]
త్వాత్ [illegible] తత్ర పారత్రమూఢ [illegible] త్రవ్యానం తరేణ। యోగానాం [illegible] స్తుపత్వాదదృష్టార్థ ఇతి ప్రాప్తే
ము సర్వత్రవ్యసాపేక్షత్వేనయోగ [illegible] శ్రవణస్య చ విధియోగసాపేక్షత్వేన ద్రవ్యాంతరేప మసాధనత్వస్య యవా
గూపా [illegible] దృష్టార్థస్య చ తల్పసాపేక్షయా యోగా [illegible] త్రమవ్యానాం [illegible] తే అత్ర తే మతలబ్ధ నాయాం
[illegible] తత్రైవ తల్లబ్ధత్వ ఇతి సిద్ధాంతః। అత ఏవ సప్తార్థ మూలాహ స్వతి ఆగమేనానుమానేన ధ్యానాభ్యాసం
సవనేన చ త్రిధా ప్రకల్పయన్ ప్రజ్ఞాం లభతే యోగముత్తమమితి పతంజలి యోగః। అతః తత్వసాక్షాత్కారః॥
[illegible] త్రం శ్రవణాదీనామపి యుక్తిం ప్రత్యేవ హేతుత్వం ఏతత్ [illegible] ఉపాత్తానాం [illegible] తః శ్రవణఫలా
[illegible]యా। ఉక్తస్తు తాదాత్మ్యం యోగప్రథాధ్యః ముక్తిలేవ। న చ సాక్షాత్కారరూపైక సాధనాతలక్షైమో
క్షరూపప్రతిరోధాం [illegible] సాధనాంతరాణాం [illegible] శ్రవణాదీనామనపయోగ సంభవతీతి వాచ్యం। శ్రవణా[illegible]
లక్షైసాక్షాత్కారేత [illegible] తేపి మననిదిధ్యాసనయోః సాధకత్వేనానపయోగ సపత్తేః। [illegible] తత్వలబ్ధ [illegible] యా

ఆత్మతత్వ
వాదః।
౫

శ్రవణస్యతేపి సంశయాదితాన్నివర్తకః। వస్తుతస్తు॥ శ్రవణమననయోర్నిదిధ్యాసనే తత్త్వసాక్షాత్కారే సహకారిత్వముక్తమేతదుపవిధేః
సాక్షాత్తు తద్బాహ్యతతా యోగ్యః।జ్ఞాత్వనిరతత్వసాక్షాత్కారహేతుత్వమపేక్ష్యయాం నిదిధ్యాసనతద్వదితి తద్విభాగకర్తాం ఫలా
మంతర్వద్విత్తి తద్విభాగాం క్షేయాం ప్రాయతద్వదితుత్ర్వ। తైః। నస్మైవ ప్రతరణమోపాత్రానాం పుత్రగతః ప్రద్యాగఫలాసమ
సమోక్షైవ శ్రవణాదీనాం సాధనత్వేన అనవయోశ్రవణవాచ్యం।ఆత్మతత్వసాక్షాత్కారసమ్యుక్తివేతుతత్వప్రతిపాదకత్వా
న్నామసు తేషాం శ్రుతిస్మృతిపురాణానాం సత్వేన శ్రుతాత్మసాక్షాత్కారరూపవిశేషాంధకారమపరుద్ధైవేమాత్మైనిరాకాంక్ష
యోత్ర వణాదీనాం సాధనత్వేనావయవాసంభవాత్।బాధకేసత్వేపతనగతా వగస్వసమసిద్ధత్వాత్।అథ నిదిధ్యాస
నస్యైవాత్మసాక్షాత్కారహేతుత్వమూలంభావః।శ్రవణాసన్నమనసస్యైవవాక్యైతుతత్వమితిత్వసాపివినిగమనాభావేన
సువచత్వాదితిచేన్న॥నిదిధ్యాసనస్యశ్రమనసహేతుత్వంతావసంశ్రవస్యైవవినిగమనత్వాత్।రామాతుశర్మా [illegible] సాక్షాత్కా
రేనిరంతరభావనాయాం హేతుత్వసద్విద్యుత్తావద్।నస్మైవంరామాతురరామినీసాక్షాత్కారవదాత్మసాక్షాత్కార
సాపిఅప్రామాణ్యప్రసంగఇతివాచ్యం॥విషయబాధాబాధయోరేవప్రామాణ్యాప్రామాణ్యప్రయోజకత్వేనతత్రవి
షయబాధేనాప్రామాణ్యేపిప్రత్యతేవిషయాబాధేనప్రామాణ్యాపపత్తేః।కించనచక్షుషాదృశ్యతేనాపివాచానాన్యై
దేవైస్తపసాకర్మణావా।జ్ఞానప్రసాదేనవిశుద్ధసత్వస్తతస్తుతంపశ్యతేనిష్కలంధ్యాయమానఇత్యాదివచనాచ్ఛ్రుతిరపి
నిదిధ్యాసనస్యైవాత్మసాక్షాత్కారహేతుత్వప్రమాణం।అత్రధ్యాయమానఇతిధ్యానశబ్దాయుతైఃపరసైపదితావత్।
కింతుధ్యానస్యసచరాచరతేనతాత్పర్యేలవమయోవచనత్రిషుధ్యానస్యఇతిసూత్రాత్।తేనచవిజ్ఞాతేయప్రత్యయవచనరా
న్నసజాతీయప్రత్యయాసత్తిరూపధ్యానప్రవాహరూపనిదిధ్యాసనస్యస్పష్టమేవలాభః।తత్ర [illegible] యు
[illegible]నిదిధ్యాసనస్యైవతచ్చేన్నపరామృశ్య [illegible] తత్వసాక్షాత్కారహేతుత్వంతతఇత్యనేనచాభవతి।నచపూ
మోక్షప్రపరామర్శేనతత్త్వక్షైన [illegible] పరామర్శనఇతివాచ్యం।తిదేశతదిదంయుక్తజన్యైతు
[illegible] త్రమితి [illegible] యుత్తరతో సన్మంతగామితాయో [illegible] తత్వదేశనం [illegible] పరామర్శనదినేనతత్వసాక్షాత్కారహేతుత్వ [illegible]

దెగ పరా పః [illegible] ధ్యః ప్రాబాః పయః స్త్సైవ పరామనైః డవ యొూ నైన హాని తసన తసాన్వతిం చి త్వ తతయరూ ధ్యానయు
మూ్యగస్సత తస్త్రం ద [illegible] సవతేత్వ సవ యొ గత స్త్సైవ పహూ మ్యొాఃత్త తావస్త్ర ధ్యాన ంయయరూ నైన స్తం ప సవత్ తైన్న తావ పిమలి సంతి
పప్రసా యమా ణ్ణతావదాచిప సిద్ధసా ధ్యన సమూళివాన్య పశ తనావయెనని ధ్యానగ సా తత్త్స సాత్త్వా తార యొా గాయనవారకం
భాపరాహ్యసన గులభతావమ్ముర్షైవం తతళ్ళ తన సవ్యెయునధ్యః తత నవ తద సంత్త్రమి త్వ ధ్యన తావత [illegible] త్తైత్త్రిత్రివ
దాం త్రిన్నిరు త్త్రిణ్ణయు శ్వత్రిః త్త్రవకా స్త్సైవ ప ధ్యసనశ వెం తు త్వేవరా కంత త్రివాళ తన్మన కాః పూ తవచయు త్తావత్త్ర
సైవ పత్త్ర వకాం తూం పవి చారా త్త్రతే సన్తత్తి త్త్రైః పరాము శనః సాం తూ సన తరాపె కాపరాము శనప యెరా నైన త్త్ర లా బ
త్వవనా త్త్రత విశేష సన్మ్హాసం స నత్త్ర త్త్రి నిషేధ స్త్ర త్త్రవనా నన తమనప తః జ్యాన్ని త్త్ర హెంద్ర నెసము సాధి నా చిత్త్రి ప
త్రా త్త్ర సనవి శుద్ధ నతత్వ పదే సని ష్టాః పుత మూగసు స్వతాః గాధిసన తవనా క్షి ధ్యాన యముమా సప దే సని ధి ధ్యాన సన సూన
త్త్ర తావ త్త్ర త ఇతి త్త్ర స్తే వశిష్టా త్త్ర వకా స్త్సైవ పరాము సాసాచి త్త్ర స త్త్రవ త్తా స్త్సైవ సా క్షా తా పర పొ తుత తవ సన్మత్వ
సిత్తి తిత్రా తవయసవిష యత్తావధితి॥ [illegible] ॥ సం వహూం సస్త్ర తవనైన పం చ యము౦ తె ప్యస్త్రః తి యూం ధి చన స్తసతి॥ విధానై పి తత్త
త్రితనసన వెం తుపం చ మూన దెనత సిలం త స్త్సైవ సంధి నస్స తావత్త్ర సవనా మా పూ మ్యొాః పస్థిత్త పరాము శనశ తెవని
త్త్ర వకా సనవ పూ వనమ సుప త్త్రాం తత యూా సవనా మూ త్త్ర స్త్రైవ త్త్రవకాం పరాము శనః సంధి రామత్త్రం సవత త్త్ర పది సత్త్ర
తకా పము ప త్త్రాం త మితి నా తనం తశగ సాగ్ని గ రానా వెన పది మ్మనాం త త్త్రిరాపా ధారా త్తం శిపే ధః త్త్రవనా న తమ పశణ్ణత్ప
సన్మభతత్ర్ని శెమ్రొా త్త తెవ త్త్రవనా సన పరతెవ గన త తెమ పద సైన సా మూ సన తూ పెనా చిత్త్ర వ కా ప [illegible] తావ సుపప
పుత్రాశ సన ప [illegible] ధం పా త్త్ర త్త్రవకా సన తత్త్వ స్త్రైన పరాపశన్న తిప త్త్రముతన తావత్త్ర॥ సవధ్యానన్వ త్తా తే యూః చి
సరయ సన త త్త్రిత్రాం త తెవ మూం నా ధా నా తిః పతె త త్త్ర ప్త పన ణ తన త్త్రా వన పవిం త పా తరూ పసని ధానా త్త్ర మూ నా సన
త్త్ర తెయూ పగముం త్త్ర తి కారనా తవ సన త్త్ర త తావత్త్ర సా క్షా త్వా రమా పన్న సా ధ్య తవం త్త్ర వకా స్త్సైవ పి ధి నా బా ధ్యన
తి ము గ గ ని ధ్యానస గయొూ స్త్ర త్త్రా త వన్న తన నైనన ప ధా నా ధ్యశః తూ పెష్టా సా ధ్య తవ మా ధ్య నా సం ధ్య హా తి॥
వ

ఆత్మతత్త్వవా
ది ౦౧

౬

౭౩ ౮౩

తరతగానే సప్రతరణాంగతానిత్యయోః సాంగీ నః శ్రవణాసనాం గత్యమేవ। తదుక్తం వివరణే। శ్రవణామంగి ప్రాధాన్య ప్రమేయావగ
మం ప్రత్యవ్యవధానాత్। మననిదిధ్యాసనే తు ఫలావధారణం నేతి। అత్ర ప్రమేయావగమం ప్రత్యవ్యవధానాదిత్యస్య ప్ర
మాణ సత్త్వప్రమాణ సహకారం ప్రతి కారణతావదిత్యర్థః। తత్త్వా త్వనేకస్య శ్రవణాదీనాం విధానాత్। ప్రత్యవస్థితి ప్రథమ
ముక్తమితి వేదాన్తి మతముప పరాస్తం। పాశ్చాత్య వాదర్థస్తు మననచలత్తావనపాఠరూపసన్నిధానసాన్నిధ్య యోజకత్వాత్।
శ్రవణస్య సాక్షాత్కారకారణత్వాభావేన శ్రవణాదారూపస్యచ ప్రమా నాసత్త్వాత్ సాక్షాత్కారాత్ సప్రమేయావగమం
ప్రతికారణత్వస్య సర్వాక్షేప తావదుస్తచదశమస్త్వమసి త్వాదిశాబ్దాదపి సాక్షాత్కారోదయేన ఉత్తకారణత్వం స్తుప్ర
మేవేతి వాచ్యం। తత్రాపి సాక్షాద్వాద సాక్షాత్కారోదయాత్। అందరాలి సుప్తశబ్దమోదస్యైవ దర్శయేనత త్ర్ప్రాహ్య
సాక్షాత్తా వేదమానాభావాత్। స తు తథాపి తమాలావస్తు పరతం ప్రత్యక్షజ్ఞానస్య సత్యత్వసాధ్యత్వయోరవిద్యయత్వాపనం సృష్టే
స్త్రత్వస్య ఇత్యాదిప్రతిపత్తివదుక్త విధానానుపపత్తేః నన్వ పక్షస్య త్యమానజీవస్యవత్తిత సామ్యవన్నిత లక్షణత్వా
జ్ఞానా దేక్షణోదివిధివదుపపత్తిరితి వాచ్యం। తత్రాశనస్య తాత్పర్యపైక్షణోదివేనేంద్రియసన్నికర్షస్యైవ విధేయ
త్వాత్ సత్యం। నవిధాపరః సాక్షాత్కారణత్వాది యమత్వం। గాపత్తిరితి వాచ్యం। గౌపదయోరాభిః సామాన్యత్వమిత్యర్థాదిగా
మిః శ్రోతవ్యత్వరమితస్త్ర గాపదస్యపయసి లక్షణాదినిశాలోకనాత్ సాధ్యమనివస్తైవసిద్ధేః। నహి త్రాపి జ్ఞానాసుకా
ల్పనోపాలలక్షణేతి వాచ్యం। తత్ర విధానసహోదాత్వత్త్వాదసవిధాన విధిపానరుత్యాపత్తేః। ఫ్వపాఠాం త్రయ విధానైవ
తస్యైవ మోక్షహేతుత్వం ప్రసంగేన ఆత్మసాక్షాత్కారస్య మోక్షహేతుత్వ స్మృతి ప్రసంగాదితి చేన్న। సాక్షాత్కారతిసా
ధన సతస్య విధిత్వేన జ్ఞానతిష్ఠామేనసవగణనా మేయోజ్జైతత్వాదపి విధ్యర్థబాధాపత్తేః। యాగాదేరివిఘ్నాదా
త్మక తేన జ్ఞానస త్యత్వతత్త్వసాధ్యత్వాదితి సాక్షాత్కారం ప్రతి సాధారణాప్రతి సాధ్యత్వస్య విధ్యర్థత్వ
త్మకతేన జ్ఞానస కృత్యత్వసాధ్యత్వావదితి నాగుపపత్తిర్భావాత్। యదాపశేన నాగాచరణజైతత్వాద్దాయథా
ముపేయం। క్త నవశ్యకాగిపితేవ నతిగుపపత్తిర్భావాత్।

యోగ్యతయా లలు వర్ణి స్థా నను బంధితాం శంభితా యెం వది ధన్యర్థాగ్రయయః తథా ప్రకృతే పి అయోగ్యతయా
కృతి సాధనతాపం శంతి వాల అత్రైతి తత్రాం స్వాన నవ యొన తా పన్నసపప త్రిః। కృతి సా ధన తత్వసైన వవిధై యుత మితి నియు
మై యూ గాంధా వాతే ఇయు జన్యతేమై తతః। అ న్యథా ఆజన్య పైత్ర [illegible] ద్రాదివిధావ మ్యగత్రై:। న చైవాత్రై వ నతి తి ఇతి హా వృత్తం।
సాక్షాత్కృతి సాధన తవ సన్నత ప్టై నతేంద్రియ సన్నికర్ష స్యా పాత్త [illegible] ని ష్ట త్వాపి దుర్గ న: ధ జ్ఞాన వదనిష్ట త్వాపి అనిష్టేంద్రి
య సంనికర్షస్యాపి దర్శనే నైవ యోగః సామాన్య తత్ప్ర సత సంనికర్షే [illegible] ద్రియ ని ష్టత్రి యయా దావ తా ప్రసంపత యా కృతి సా
ధనత్వా వపాదనె కృతిసాధన తవం ది వాల యెంత తాంశం [illegible] పాసవదయో ప గమె వాలి జ్ఞానపై ప్టనా దావ వెవ తత్సంభవె నలతాం।
తిష్టై వవు దుత్తత్ర తా శజ్ఞాన వని వాగ వాలత। తిం చ తత్ర తజ్ఞ [illegible] సంనికర్ష స్య విషయత్వ భి న్నతి ష్ఠ యత్వానుమిత్యాదిసామగ్రీతా
త్రాజ్ఞానవ ప్టగానా మతా వ దెపి తజ్ఞన సేంద్రియ సన్నికర్ష [illegible] స తవ ప త్వాపప్తి తమా జ్ఞానం భవతీతి విరుద్ధ సిద్ధాంత సంగతిః। న చైష్టా
పత్తిః। తం దర్శనే పి తదనుష్ఠానా సత్తా వా చా లవిరో ధాత్। అతఏవ వ్రీహి యావా ధ్యవదశనే విధాసాంయం దిశం ప్రకృతే॥ ప్రకార
మీమాంస వపా త్యూ యా దిత్రి సూత్ర సంగతిః। అన్యథా తత్రాపి ధ్యవచ్ఛేదే సంనికర్షమాత్ర స్య విధేయత్వే వ ధ్యవచ్ఛేదస్యాప్
యెపి తత్ప్రత్యక్షసంయోగస్య జ్ఞాత తాపదిలివధశ్చని స్పత్రా యం ది [illegible] సంశయదితావ జెరసంగ తాగపత్తేః। పూర్వవిధై యుపన్న
లత్స్ప వ తేర్దర్శ తాప తా। ఎతే న మ హా త్ర వె న్నా తన్న పా ప్టత వా చం భైసుము హాస తె తావదో డపా [illegible] సనం మాగ సాంవ్యత్రి
ఏ నేషాం త్వలేత్రి యయా లరూపం నతుల్లి వాంయు గమా గసాం లరూపం త స వ కృతన్నా ధనతయా విధై యుం తాప సం
వాదితి వేదాం। తిమ త మవి నిరస్తం। అత్రా పచుత్ర లతాప జ్ఞానస్వ విధై యొ పపత్త్రి లిత్య [illegible] లం శ్రుతవ్యర్థ విచారేణా।
త్ర సా దుత్ర బ్యహం దారణాం వృత్తి బలాత్। సిద్ధం జ్ఞపాత్ర సాక్షాత్కారస్య ముక్తి హేతుత్వం అతఏవాత్రా న నైదిన
జ్ఞానేయా లయమస్త్రా తిపూరుషః। తిమిచ్ఛన్ స్పసన్తాపూ యశరీరమను సంచరేదితి శ్రుతం తరెవి సావత్ర సా
క్షా త్సారసనప్ర వృత్త్యా న ధన్యభావ నావరాముక్తి హేతుత్వ తవలధ సంసంగస్యైతే। యుజ్యతే న్నైతత్। మిధ్యా వజ్ఞానే జ్ఞాన
నగా నా గు లావై నజవత తవ జ్ఞాన స్యావ లివ లేతయా తదావ లాతిన్నైవ ముక్తి హేతుత్వ తవ తెలసాంయాడుచిత్

ఆత్మతత్వా
ద॰ ౧

౭

త్వాత్ తద్విశేషేశ్వరాత్మసాక్షాత్కారసమయముక్తిరేవ తు తు తదభావ ధర్మశ్రుతి: హా గతిరితి చేత్ తల్లక్షణాద్యూహే వాత్మసాక్షాత్కార
సమయముక్తిరేవ తు తాదృశతత్వేన సర్వవినిగమనావిరహా: ఉపదర్శితత్మెవేత్యాదిశ్రుతయస్తు బోధకే సేశ్వరసాక్షాత్కారసమయ
ముక్తిరేవ తు అత్ర తత్త్వజ్ఞానాకర్త్రత్వ తాదిశ్రుతేర్లక్షణాయా ఈశ్వరసాక్షాత్కారసమయముక్తిరేవ తు తాదృశత్వమిత్యసౌ నపి వక్తుం శక్య
త్వాదితి వాచ్యం ఈశ్వరసాక్షాత్కారాసంభవస్యైవ వినిగమకత్వాత్ ॥ తదసంభవస్తు అనేకసంయోగాదిరూపసంనికర్షస్యాభావాదె
కపురుషస్య పురుషాంతరాత్మప్రత్యక్షాభావాత్ వ్యాప్తిరితి సంయుతాసంబంధే సతి తత్పురుషీయాత్మప్రత్యక్షం ప్రతి తత్
పురుషీయాత్మనాం తాదాత్మ్యసంబంధేనైవ తు హేతుతాయా ఈశ్వరాత్మని తదతత్పురుషాత్మనాం తాదాత్మ్యసంబంధాభావాదితి ॥ తత్రైతన్
సంనికర్షవిధయా సంయుక్తసంయోగస్య విజాతీయసంయోగత్వేనైవ తు తదభావే పురుషాత్మనిష్ఠానవచ్ఛిన్నయమకః సంయో
గ జాతత్వాత్ నచ పురుషాంతరేష్వపి పురుషాంతరాత్మప్రత్యక్షప్రసంగః తత్తదాత్మనాం తదుపస్థితేరభావాత్ ఏవం సముపపత్తేరస్యోపపత్తేశ్చ
తస్య తదసైన ఈశ్వరాత్మనిష్ఠాస్యదియం సంయోగేన సత్త్వేనేశ్వరాత్మసాక్షాత్కారసంభవాత్ ॥ అథేశ్వరసాక్షాత్కార
సంభవేపి తత్సమయముక్తౌ జన్యత్వేన ప్రమాణాభావః పూర్వోక్తపరిశేషవినిగమకత్వాభావేనాతిరేకేణ జీవాత్మసాక్షాత్కారసమయ
ముక్తిరేవ తు తత్త్వమితి తత్త్వజ్ఞానాపి సుతరాం తాదృశతత్వాదితి చేన్న । తాదృశత్వైనవ వినిగమకతయా తత్ర జీవాత్మసాక్షాత్కారసమ
యముక్తిరేవ తు తత్త్వతమేవేతి శ్రుతివత్ ॥ పరేణానాశంకితం చ హేతుతాం గుణవర్యాణాం విప్రాజితే తద్భృతం తథా విశేషం త్రిప్రజా విభ్రుపి
వశ్యతి । ప్రపన్నా విదాప్యోతి పరం । తత: పరం బ్రహ్మ పరం బ్రహ్మ తం యదాత్మనా యం సర్వభూతేషు గూఢం విశ్వస్యైకం
పరివేష్టితారమీశం తం జ్ఞాత్వా అమృతా భవంతి । యస్మాత్పరం నాపరమస్తి కించిద్యస్మాన్నాణీయో న జ్యాయోస్తి
కశ్చిత్ । వృక్ష ఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠత్యేకస్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వం । తతో యదుత్తరతరం తదరూపమనామయం
య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవంతి । అథేతరే దుఃఖమేవాపియంతి అథ నిత్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేతనానాం ఏకో బహూనాం యో విదధాతి
కామాన్ తత్కారణం సాంఖ్యయోగాధిగమ్యం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశై: ఇత్యాదిశ్రుతిః । బుద్ధిం తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవ చ
ఇంద్రియాణి హయానాహుః ప్రయాతి పరమం పదం విష్ణోః పరమం పదమనయం ఏవం విధి తావ పరమాత్మరూపం గుణవర్జయం నిష్కలమ్

దివతి యత్ సమస్త సాక్షిం సద సదివకారం త్రయ్యా [illegible] రూపం యద్వాత్మత్త్వం చ తిరోధానం విశేష ఇ షణ్ణంతి మూసమాః
తపాంశివపులి జ్ఞానయజ్ఞః శ్రుసానాం తాన్యతి [illegible] లాత్మే నాశత త్వేనారవంత్యశ్వరస్వాప్తా తాత్ప్రసన్నత్వేనా
ఘు తెవతం అత్రా పారెఇ తానదికత్తి పయు [illegible] లత్వేన లాంఘుపాత్ర ఆత్మా శబ్దా పాదానా త్తత్రద ని త్రావ నివ్తె ౧౩
[illegible] దిశుమ్రత్రైన కవాతేవత్రే యూలక్ష్మీ గాం విశాపి శవ శప శ తెవ నా త్రి భా షు హా చ్ఛే ॥ స హా సాన్వః ఈశవశ పశ తెవ ప్రహా నః శ్ర
[illegible] తావదినా త్రియ తావది [illegible] రూప్తే చ్చే వ ధ చ్చే వధ త్ర శ ధ న వి [illegible] ఇతి హాచవం। చ వ శ్ర తెరాత్ర పశతెవపి తదుత్త్రశమేతత్స్వ
వయుపాభూత్తసవని [illegible] శవశితి మెంతే గృ దుజైవ దాం యుజ్జు [illegible] ధ తః గా ఇత్యాది శవరధమః శధ న విరాధా త త [illegible] చజ. మెశ
రా [illegible] భా వానాము త్రిత్ర మో జశె తెవతత్వ రతాం గహానె చతు మూపిభ దా వత్తం శశన్వతాపత్త। తమెవె తిశుత్రె రంయయ
ద్ధః ॥ అత్ర సాన్వ విషయ కోఅత్ర విషయాశె జ్ఞానం మోక్ష జనకం। నచ ఆత్మజ్ఞానేన సః స। యత్ర సమవాయ మూపరొ రగాబ్జ
లావాత్ర తెవసాన్వపి జ్ఞానేనా ధకౌ భావ ఇతి వాచ్యం। అత్రా నవి నయుశే జ్ఞానేన ఏ దిధావ స నే సాన్వగతావప్రతిరం ధశ త్రేవప
గమూత్ర త్రశైవవం పితాదాత్రవసంబంధేనాత్ర ప్రకారకజ్ఞానస్యాన్వ విశేషవత సవమెం తు తవ మూలయాం తం త త్రా తాత్సర్వా విషయ
కతప సవస తావదితి వాచ్యం। సప్రకారకాత్మజ్ఞాన [illegible] త్వ సైవ వత్తి చ ధవ తావ చే దశతావత్। న చ త మె మె త్వే వతా శసనవిధి తెవతవనం
తరం తయోజ్ఞానే నాత్మజ్ఞానె తెవ మోక్షజనకం [illegible] తు తే రత్ర ఇతవర్థః। ఏవం చాత్రప్రకారకాత్మ విశేషవ శేజ్ఞానె వెవ మోక్షజనకం
తథా తున త్రిప్రతిబధనప్రతిబంధకభావ కల్పనే న లాఘవ మపి తి వాచ్యం। [illegible] నవప। దావిరన తే ఇతి అగ్రి మెనాప శ సరణ్యేవప
త్రేః। ఏవం చాత్ర నిర్వికల్పక మెవ మోక్షజనకం। వన్తి మూత్ర విషయ సాన్వపి నిర్వికల్పకత్వేన బాధకాభావాత్ అనచ త్రాత్ సన
సవికల్పక నిర్వికల్పకవిరా భానా పత్త్రి తి ప్రాం చః। న వాన స్తు ॥ షు ట తెవ న షు ట ం జ్ఞానా మా తాన శౌ విశేషన తవ సవదివతి
యూర్థః తెవ నక్లృప్త త యూ సా మూ నాన విషయ కమాత్ర విశేష్య కేజ్ఞానం మోక్షజనక మితి తత్వ ధః లాఘవా త్ర తవప్రకారక
త్ర విశేషన కేజ్ఞానస్య మోక్షజనకత్వం మువారం। అతేవ వత్రాత్ర త్వవం ఇతానదితేూ పానత్ర తవ విశిష్టసన జ్ఞాన త సవత్ర
లాభః। ఏవం చ ప్రకారకాత్మజ్ఞాన మాత్ర సన మోక్షజనకత్వం పరమాత్మ సౌ [illegible] నాద మెనా నిత్యయోజ్ఞాత్రాంప్రా
నాన్వం తాతే ఖం। శ సూ। సూ : ప్రారబ్ధాతిరిక్త విదవమాన నిఖిల పాపనాశ కేూ మోక్షజనకః। అసదా పరమాత్మ

ఆత్మతత్వ
పాదః
౮

గతత్వధూమస్యాభావైరేత త్రసాధకానాం క్రమశః ధనవైయర్థ్యాత్ పత్రేరితి చేన్న అతమిమితి త్యాగపూర్వః । పరిశేషానాకమితి శ్రుత్యాప్తైత్యేతి
శ్రుతిమహాభ్యాసైతత్త్వ. భావపత్రధానాసాం శిరఃశ్రుతద్ధాన పరతత్వవినిశ్చయ తత్త్వమితి యావత్ । స్నానం దుఃఖరహితం । గుణాన్
యమితత్వమునన గహం [illegible] సూచితం । వివ్రాజతే ప్రకాశతే । యత । యద్దా । ఏతదనంతరం తదైతత్వద్ధావస్థా రః । యుత్తయః
యుతిపం. తేః । పయుపయుత్వ వః మోక్షపదవి [illegible] మితి [illegible] శేషః । ప్రం. వస్తు విచిత్తపత్ర చం. వస్తు [illegible] ఈశ్వర పరః ఏవముక్తైపి । ప్రం.
ప్రాప్యవసవతి తత్పత్ర ఏవకారః । ఇవార్థే । ప్రం. వస్తు సాదృశం. చదుః । భావాభావ వతైవ స మైత్రీ దశాయాం. సుస్ఫుటతరం । పరమైశా
ద్యం । తతః పరం. త్వ వర్ణోదయతరం । ప్రం. వస్తు జ్ఞానతైవ త్రిస. చ. ధః । పరం. ద లక్షణం । పరతత్వమైతా తు వహా వస్తు పాం. తమితి ।
మధానిరాయం. యాదృశం. సవరూపే. స్వైవరస్య తాదృశ సవరూపవిశిష్టం. జ్ఞానైతైవ తత్వతత్వధర్మః । జ్ఞాన పౌలస్త్యవమా
పూ । సవస్యభూతైషు గూఢమితి పరివేష్టితారం । ప్రరశం. [illegible] తువింత్యాదియం. త్రి [illegible] తం. వెలశా శ్రుతిః అపరం. ఆత్మని
స్థః శి. చిదవస్తుయస్తో జీవాత్మనః పరం. పూర్వకపాలవృత్తి సా త్వత్వత్ర నైమాని ఛవతైవ సప్రూపన కాలాత్రసిద్ధేః । ఏతే స్వాంగ
భూమిసౌప్తి యోగానితవలాభః । యస్మాత్ । చిదనీయో దా [illegible] । దుష్టైనయతావత్ । న చామాష్టమితి ప్రత్యేక యువేద్య దశమా
బోధం । దుష్టైనయతవమితివాచ్యం । అవామితి ప్రత్యేక యస్య సన్నిరా పైజ్ఞాత్మవిషయతైవ నివలాత్మవిషయత్వ
త్వాపసిద్ధేః । న చ జ్ఞానయోస్త్రిసవస్థాల్యతాపకాథవం. ప్రత్తియోగానితవలాభాయావస్తు వృష్ట్యే ఇవైతన్నైగానపలప
నీయత్వం సూచితం । ఏకస్యైష్ట తీతవైనన జనగత్రవన సంయుక్తా సావవస్థానలాభాదిధానతః । ధ్రువం సంప్రతియోగా
నితవవారణం. విభుత్వలాభాయావతైవ దమితి । ఏవ జీవాత్మస్వరూపవస్తుత్వావత్రవృత్తమహావా । తత ఇతి । తతః జ్ఞా
నాతే । యదుత్తరం । త్రై [illegible] మీశ్వర స్వరూపం । ఈశ్వర సర్వజ్ఞ [illegible] పేక్షయా ఉత్కర్షః తుమహావా । తదరూప
మానాం తుయమితి । న విద్యతే । రూపారూపకానాం । సర్వ [illegible] తాకశయా [illegible] సర్వసాధ్యా [illegible] సవిశేష
పరతావదస్వదాదీనాం. జీవ సైవమే [illegible] ప్రతవస్థాపాదాపపసమ్మత తే । అనావయిం. దుఃఖరహిత జీవ
తం । అథేతి నిష్ఠయోనిరవయవః నిరాభా [illegible] మశక్తః । అ-వి. తైవంయాగ [illegible] తే । నివిశల్పః । విహా

తదభావాత్ః। నచైన సమ్యక్తత్త్వాభావాత్। కించ జ్ఞానైర్నిమోక్షః అతఏవ శుద్ధః అపితయాప్యశక్తత్వ సర్వవివరణం సదివత్తియోస్త్రి
రక్షతిదితి। సారభిం। తత్రవైదర్శనం పూర్వపక్షమతిత్రిశ్రుత్వా సదసద్వివిచనమితి సద్వైష్ణపాదిభిశ్చ। అసం ద్వయః శైశైవం గా
ద్విధాః। విలక్షణాం। యథా వాచకస్య పదితత్త్వ సాధారణ శైవ స్వే నంష్టసంప్రసాదాఅసంభావితత్వదే శైవాత్మా సంప్రదా మోక్షే
అసంభావిత్వాత్తద్వర్గః। స్పష్టమ సత్యాత్ అస్మదాదిత్వే సాం। ద్రావ్యసాధిత్వభావస్య దుష్టేయ తదయం తవిని గమ్యతా భావైస్తో
ద్రవ్యత్వాదపి పరముక్తి మోక్షం తత్త్వం। తథాపి జీవాత్మసాక్షాత్కారఏవ ముక్తి మోక్షం తదుక్తం సంగతేషుచ। అతఏవదేవప్రేంప్తా
ప్రోక్తమితి తత్త్వపరం। హాపరమేవ వైతావదివిశ్రుతిః సర్గాదపవర్గాంతానాం ద్వారకమపసంతి। ముముక్షుణాః। యదుపాస్తిమ
స్తోపత్ర పరమాత్మాని రూపస్వేతినావయుచయిర్యుమా శసనమునసవేవప వైశ్వాత్మత్వాత్ కార్యబ్రహ్మయగ్రంథ్యేన్మోస్తి సం
గ్రహః సుత్రే భూ ఖదిక్షారపావ్యాన్నైవిధిప్రీ భారణా। జీవాత్మ సాక్షాత్కారస్వముక్తి మోక్షం తత్త్వసాధనత్రయ
తత్సాక్షాత్కార పాదముక్తి సోపానాం తత్రైవ త్వం యా నత్। భవతు జీవాత్మసాక్షా
త్తత్త్వవాముక్తి మోక్షం తత్త్వం తథాపి ప్రకృతే నసక్షతిః। ముసః సంయోగ తారవతా వైదక్షోటి ప్రవిష్టత్వయా
త్రయాః ఆత్మతత్త్వజ్ఞానేః సాధాత్మ్య వపవహారబలేనైః శివరసా రణావతబ్రహ్మాత్। ఆత్మపదకత్వేన
పక్షేదర తత్త్వకలపగాచ్చైశివరాత్మసాధారణా ఆత్మ తత్త్వజాతిసిద్ధి రత్నంపుష్టాపత్తే। ఏతేన శివరాత్మసాక్షాత్కారస్వ
ముక్తి మోక్షం తత్త్వేత సర్వమ సంసారయోగశాలత్తావపక్షేదకే సాక్షాత్ తత్త్వేపి సత్తిః। యోగి సంస్తంత్ర సత్త్వం తి। భగవతమ
సాక్షాత్త్వమితాన్నదిశ్రుతిబలాదేవాగజధమన్ప్రతాన్నసతి జనైవ శివరాత్మసాక్షాత్కారస్యేవముక్తి మోక్షం తత్త్వాత్।
తథాచ సూత్రేముక్తి శివరాత్మసాధారణం జాతిసిద్ధిరిత్యపిపరాస్తం। ఏవంచిత్తాభావాదాత్మన సంబంధైన ఆత్మత్వే
ప్రమాణమితి తేనానయాజీవాత్మని ఆత్మత్వజాతేః సిద్ధావుక్తాభిత్యాపశేరశివరాత్మసాధారణాత్మత్వమితత్త్వాపాదః।
అనైతు జ్ఞానాధారభావశాస్త్రసమయః సంయోగదశాయామాత్మయోమాసవారణాయాత్మమాసం ప్రతి
జ్ఞానాదీనాం సాధారణమితి తదాశ్రయతావచ్ఛేదకకోటి ప్రవిష్టతయా ఆత్మత్వజాతిసిద్ధిరిత్యాహుః।

ఆత్మత్వవా
౮౧

౬ ।వస్తుతస్తు అన్యవయవ్యాప్తిశరీరాభావేం శాలవ్యతావచ్ఛిన్నప్రతియోగికత్వస్యైవ సంసర్గతాత్వం। వాచ్యం।తత్తదన్యత్వం చ సత్త్వ
త్రిముతత్వం ప్రాలఘతాతావచ్ఛేదకేన సముగమరాత్। నహి సామాన్యతయా సమవాయసంబంధేన జాతిమత్త్వం గౌరవాత్। కిం త్వా
త్మత్వమేవచ్ఛిన్నత్వం ఘటాదికం తత్త్వజ్ఞానం శారీరతావత్। ఘటపదితత్వసమవాయిని తత్త్వజ్ఞానత్వం సహ్యవాహ్యాగాచరా
పరా జ్ఞానసమిత్యాగసమానాధికరణా వృత్తిజన్యత్వం కిం। తాన్యత్త్వజన్యత్వమేవ వ్యాప్తత్వం త్వం ఘటాదీనాం ఘటాదిత్వ
జన్యత్వం సమవేనైకవరసిద్ధిః। సత్త్వవమిదా శరీరసిద్ధే జ్ఞానే ప్యాత్వత్త్వేనాంలి సిద్ధాంతపత్రిశరీరవ్యాప్తి చర్యం। పుణ్యానుమానానైకవ
రసిద్ధ్యసంతత్వమిదా శరీరత్వేన తత్వ సత్వతేః ప్రావరానాం సిద్ధా వృత్తతత్వవత్త్వసిద్ధిః। న చ తద్రూపి శరీరవిందాదిభావస్థపాదాన
పత్రిక్షాఘటకాంతఘటతావచ్ఛిన్నం పుణ్యప్రత్రిశేలాల తావదినావిశేషవిమాతుతావచ్ఛేదకత్వేన స్వసామానవమాతృత్వయతాం
త్వాం సాభావ ఇతి వాచ్యం। తౌరకత్వావచ్ఛిన్నాభావే తలాల తావదవచ్ఛిన్నాభావకలాల సవ్యప్రయోగికతవకల్పనాపేక్షయా ఆత్మ
త్వావచ్ఛిన్నాభావ సవ్యప్రయోగకతైవలాఘవే నత త్వసిద్ధేః। ఏవం చ వ్యక్తిశరీరసాధారణాత్మత్వజాతిరవిరత్నమ్। ఏతేన ఆత్మ
౭ త్వసత్త్వవ్యాప్తిత్వసత్వపక్షః। తథా యదాముకః సంయోగసవినాంత్తత్వేవమానాభావః। ప్రత్యక్షేతు స్వసత్వకపక్షజన్యతావయతావ
త। ఆత్మనివర్తకః। సంయోగ కవిలక్షణాసన్నికర్షశరీరావచ్ఛేదే జన్యజ్ఞానసామానవ్యాప్తాతుభూమాతఆత్మమనః సం
యోగవిరవానైవత దివసేంరయకమానసమానవిపారణాసంభవాత్ [redacted] నసైవశేనస్పంసామాన్యత్వమానత్రే
సన్నిత్రవానాపారణాయాత్మవృత్తి విషయతాసంబంధేనతత్వరుపిణాయమానసతావచ్ఛిన్నం ప్రతిత తత్పురుషాయమనః ప్రతి
యోగివిశిష్టాతియసంయోగనతైవనవినాతుతవకల్పనమావశ్యకమితి వాచ్యం। ఆత్మవృత్తివిషయతాసంబంధేనమానసతావ
చ్ఛిన్నం ప్రతితత్వురుషాయమనః ప్రతియోగివిశిష్టజాతియసంయోగనరుపగురుధర్మేనాసమవాయత్వాత్సతావ
చ్ఛేదానుతవకల్పనాపేక్షయా సమవాయసంబంధేనతత్తదాత్మమానసతావచ్ఛిన్నం ప్రతితాదాత్మ్యసంబంధేనతత్తదాత్మ
నాం తత్తదవయవే సమానతేవనవేతుతవకల్పనే నైవమాచితత్వాత్। ఏవం చ మనఃసంయోగకారణతావచ్ఛేదకతయా ఆ
త్మత్వజాతిసిద్ధిరపతితసచ్చిత్రుపలపితమత్రతదవత్రం। తథా పయుక్తవితావచ్ఛేదకశరీరసాధారణాత్మత్వజాతిసిద్ధేర్నవా

నా గుణ... మపి నిరూపితత్వం తత్తు నిమిత్తత్వతావత్ । యత్తు అనుమితి హేతూనామ [illegible] యో: సమవాయ ఘటిత సామానాధికరణ్య ప్రత్యాస
త్యా హేత్వ హేతుకారణాభావవత్వ ప్రత్యక్షతావచ్ఛేదకత్వ [illegible] దేనాన్యత్ర హేత్వ కారణాభావత్వప్రసంగేన సగౌరవమితి ధర్మస్తావచ్ఛేదకత్వ
త్రతాస సత్వా హేత్వ కారణాభావో న వాచ్యం । నన్వత తత్వ ఏవ పురుషా యప్రత్యామర్శ దశాయాం మనసి పురుష సాధ్య సుమితి కారణతా
యా పురుష భేదేన హేత్వ కారణాభావవత్వ నాత్ర సంగేన గౌరవమితి వాచ్యం । పురుషాపేక్షయా విషయతా సామానాధికరణ్య ప్ర
త్యేక ఏవ గౌరవాత్ । ఏవం చాత్ర నై సమవాయ సంబంధ అనుమితి వారణాయ సమవాయేన తు నా సుమితిం ప్రతి తాదాత్మ్యేనాత్ర
త్వకారణతాభావాభావ విశేషణం వాచ్యం । ఇత్తరత్ర తత్వ జాతి సిద్ధిరితి । తదసత్ । అవచ్ఛేదక తత్వ స[illegible] అనుగతస్య పవ సత్త యా
త్వ యస్య పరామర్శ దశా సుమితి వారణాయ యావ ద్యస్య జ్ఞానానాం । తత్ర వ్యాప్తి తావచ్ఛిన్నం ప్రతి యోగితావచ్ఛేదక [illegible] త్వ స్వవ్యవ
తామర్శానిష్ఠా సుమితి [illegible] కారణతావచ్ఛేదకత్వ సాధ్యే నివేశనీయతయా ధర్మితావచ్ఛేదకేన సృత్రతావ సత్తి కల్ప సవ్యే
షాం । తేషాం । ఏతత్ర నివేశే విశేషణా విశేష్యభావే వినిగమనా విరహాత్ సత్త హేత్వ కారణాభావాపత్తి గౌరవం । ప్రకృతావచ్ఛేదకత్వ దేశ
సమవాయ ఘటిత సామానాధికరణ్య ప్రత్యాసత్త్యా వహ్నౌ తు త్వవచ్ఛిన్నతా వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశేష్యతా [illegible] యస్య జ్ఞానస్య వచ్ఛేదా
నాం తత్వవ్యక్తి తావచ్ఛేదకత్వ విశేష్యత పరామర్శనిష్ఠా సుమితి కారణతావచ్ఛేదకత్వాపేక్ష నివేశే సవ్యేషాం తేషాం [illegible] కేవలే
త్రా నివిష్ట నైవ తత్వ తావచ్ఛేదవిమితి హేతు ఘటిత సమవాయ ఘటిత సామానాధికరణ్య ప్రత్యాసత్త్యా కల్పనీయ వస్తు మవ్యత్వావ
౭ తథ్యా విశిష్ట విజ్ఞానత్వ యమన: సంయోగ ఘటిత సమవాయ ఘటిత సామానాధికరణ్య [illegible] తదవచ్ఛేదకస్య ప్రత్యాసత్తి భావాత్ ॥ యదపి సత్తి ప్రతి
ప్యావాన సూప్యపస్య వ్యాప్తి మితి నివిశేషాదంత ఘటిత తావచ్ఛిన్న ప్రత్యాసత్త్యా ప్రత్యేకత్వా నిరూపిత భూతతా తావచ్ఛిన్న నివిశేష్యతా
సంబంధేన చైత్రీయ స్మృతి తావచ్ఛిన్నం ప్రతితత్ర న సంబంధ జ్ఞానస తత్వస్య తావచ్ఛేదకత్వ విశేష్యవిశిష్ట ప్రత్యాసత్త్యైవ వాచ్యం । నను స
మవాయ, భూతలత్వ విశిష్ట [illegible] త్రత్య [illegible] తల విశిష్ట ఘటితా వచ్ఛిన్న ప్రత్యాసత్తి కల్పితం ప్రతి సమవాయ సంబంధా
జ్ఞానత్వ నైత్వావచ్ఛేదకత్వ సమవాయ ఘటిత సామానాధికరణ్య ప్రత్యాసత్త్యావచ్ఛిన్నా సత్తి విశేష్యతా దేన అసంత్ర హేత్వ [illegible]
కారణాభావాపత్తే: । అత్రాప్యనుమితి తావిశేషణ నిష్ఠ ప్రత్యాసత్తి [illegible] గౌరవమితి తు గారవం । న యం అవ్యాయ [illegible] సాధ్య
స్మృతి తావచ్ఛేదకనా నావ్యాయ తవ స్మృతి జనకతా యా మత్ర మేనాం । నైవం దర్శితి కారణస్య అధవిశిష్ట స్మరణాత్ ఇతి వాచ్య

ఆత్మతత్వవా
దః

౧౦

ప్రతీత్యాదినా సువిలక్షణా విశిష్టస్యైవ ఇతి వాచ్యత్వాభావాత్ సంశయమసంగతం। అసుమితి చైకదేశతాదృశం। ప్రాణావరోధ[illegible]
వైశేషిక స్వప్రతిజ్ఞాసకలతాదృశం। తస్మాచ్ఛత్రవిశేషస్మృతేర్వ్యసుమితి వారణాయానవచ్ఛేదకత్వాదితి వాచ్యం। తత్సంగమనస్సత్ర
తస్యాపి స్వప్రతిపదం చిత్తతావత్। ఏవం చాత్మత్వస్యాపి సమవాయసంబంధేన స్వప్రతియోగి[illegible] వారణాయ సమవాయి స్వజాతి
శతావచ్ఛేదకం ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం ఆత్మత్వే సత్త్వాత్ తవ లఘుత్వాదుపాధిత్వమితి నాత్మత్వజాతిసిద్ధిః। స్వసుషుప్తి
జ్ఞానోత్పత్తి వారణాయ జన్యజ్ఞానసమానాధికరణత్వం। సంయోగసంబంధేన విజాతీయసంయోగత్వేనైవ తత్ర లఘుత్వాత్ సమవాయవ
త్వయా తత్ర ప్రత్యక్ష ప్రతివారణాం సంభవేనైవ తత్ర తత్త్వే లఘుత్వేనోపాధిత్వాభావ ఇతి వాచ్యం। విజాతీయసంయోగాది వి
జాతీయ స్వరూప విశేషణం సంయుక్త భాగేనైవ సుషుప్తికాల జ్ఞానాసమవాయికారణ సంభవే నాత్మత్వం
నా యోగసమవిజాతీయసంయోగత్వేన తత్త్వ లఘుత్వ సమవాయాభావాత్ సమవాయికారణ సమవాయికారణ
జన్యత్వస్య విజాతీయసజ్జాతీయసజాతీయ జన్యత్వం సంయోగసంబంధేన తత్త్వ లఘుత్వసమవాయి మితి వాచ్యం। తాదృశ
యుక్తానాదితి। తదపి న సుషుప్తికాల జ్ఞానాసమవాయికారణ [illegible] భావే విశేషణ సమవేతత్వ భావ తత్ర యోగ్యత్వ
లప్సనాపేక్షయా విజాతీయసంయోగాభావస్యాప్రయోజకత్వేనాప్యసమవాయి విజాతీయ సంయోగత్వే సమవేతత్వ తత్త్వ లఘుత్వ
స్వ ప్రత్యక్షాచిత తావత్। తస్మాత్ పూర్వోక్త రీత్యాత్మత్వజాతి సిద్ధిరత్ర పి మతిరేయ విస్తరేణా। ఈశ్వరసాధారణాత్మ
త్వజాతివాదో యమస్మద్గురు శ్రీమహాదేవ కవిదుషాం విమర్శాం తుష్టయేఽస్తు లక్ష్మీ॥ ఇతి శ్రీ మహాదేవ
తాతా మహాదేవ విరచిత ఆత్మత్వజాతి విచారః సమాప్తః॥ శ్రీరామచంద్రాయ నమః